

- «Smoloskip» im. V. Simonenka [Ukrainian publishing house «torch» them. V. Simonenko] [in Ukrainian].
6. Mitropolit Vasil Lipkivskiy (1959). *Vidrodzhennya tserkvi v Ukraini 1917-1930* [Revival of the Church in Ukraine 1917-1930]. Ukrainske vidavnistvo «Dobra knizhka» [Ukrainian publishing house «the Good book»]. Vip. 160. Toronto [in Ukrainian].
 7. *Mitropolit Vasil Lipkivskiy: materiali do biografii: Z fondiv Tsentralnogo derzhavnogo arkhivu vishchikh organiv vladi ta upravlinnya Ukraini* (1993). [Metropolitan Vasily lipkivsky: materials for the biography: from the funds of the Central state archive of the Supreme authorities and administration of Ukraine]. Uporyad. L. Pilyavets [Comp. L. Milavec.]. Kiiv [in Ukrainian].
 8. Pashchenko V. O., Ribachuk M. F. (1993). *Pershoierarkh novoi ukrainskoi tserkvi mitropolit Vasil Lipkivskiy* [Hierarch of the new Ukrainian Church] // Ukr. istor. Zhurn. [The Ukrainian historical journal]. 2-3, 48-57 [in Ukrainian].
 9. Pilyavets L. (1999). *Ideya avtokefalii Ukrainskoi Tserkvi u 1917 rotsi* [the Idea of autocephaly of the Ukrainian Church in 1917.] // Lyudina i svit [Man and the world]. 8, 9-14 [in Ukrainian].
 10. Prelovska I. M. (2013). *Taemni instruktzii ta zvedennya Sekretного viddilu DPU USRR* [Secret instructions and summary of the Secret Department of the GPU of the USSR] // Dzherela z istorii Ukrainskoi Avtokefalnoi Pravoslavnoi Tserkvi (1921-1930) – Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvi (1930-1939): monografiya. Kiiv. Institut ukrainskoi istoriografii ta dzhereloznavstva im. M. S. Grushevskogo. [Sources on the history Of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (1921-1930) – Ukrainian Orthodox Church (1930-1939): monograph. Kyiv, Institute of Ukrainian historiography and source studies. M. S. Grushevsky] [in Ukrainian].
 11. Prelovska I. M. (2013). *Dzherela z istorii Ukraynskoy Avtokefalnoy Pravoslavnoy Tserkvi (1921-1930) – Ukraynskoy Pravoslavnoy Tserkvi (1930-1939) monografiya*. [Sources on the history Of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (1921-1930) – Ukrainian Orthodox Church (1930-1939): monograph]: Kiiv: Institut ukrainskoi arkheologii ta dzhereloznavstva im. M. S. Grushevskogo [Institute of Ukrainian historiography and source studies. M. S. Grushevsky]. Kyiv [in Ukrainian].
 12. Sverstyuk Ye. (2008). *Sluzhinnya narodnogo Mitropolita Vasilya Lipkivskogo* [The national service of Metropolitan Vasyl Lypkivskiy] // Sluzhinnya i spadshchina Mitropolita Vasilya Lipkivskogo: materiali vseukrainskoi naukovoї konferentsii. Kiiv. 17 listopada 2007 r. Vseukrainske tovaristvo im. mitropolita Vasilya Lipkivskogo. [Ministry, and legacy of Metropolitan Vasyl Lypkivskiy: materials of Ukrainian scientific conference. Kyiv, 17 November 2007 Ukrainian society. V. I. of Metropolitan Vasyl Lypkivskiy] Kiiv [in Ukrainian].
 13. Ulianovskiy V. I. (1997). *Tserkva v Ukrainskiy Derzhavi 1917-1920 rr. (doba Ukrainskoi Tsentralnoi Radi): navchalniy posibnik dlya studentiv vishchikh zakladiv osviti* [Church in the Ukrainian State of 1917-1920 (day of the Ukrainian Central Radatextbook for students of higher education institution)] Kiiv: Libid [in Ukrainian].

Одержано 8.10.2018.

УДК 347.9:94(477)«1941»

Іваненко Аліна,

кандидат історичних наук,
докторант

Alina.a.ivanenko@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9303-7395>

ID: V-9056-2018

Державний вищий навчальний заклад
«Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»,
08401, Україна, Київська обл.,
м. Переяслав-Хмельницький,
вул. Сухомлинського, 30

DOI 10.5281/zenodo.2267812

Ivanenko Alina,

Candidate of Historical Sciences,
Doctoral Candidate

Alina.a.ivanenko@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9303-7395>

ID: V-9056-2018

Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii
Skovoroda State Pedagogical University,
30, Sukhomlynskoho Str., Pereiaslav-
Khmelnyskyi, Kyiv region, Ukraine, 08401

Спроби створення цивільно-процесуальних норм в Україні в період нацистської окупації (осінь 1941 р.)

Друга світова війна внесла свої корективи у життя багатьох країн та їх населення. Окуповуючи певні території, влада Третього Райху мала якимось чином законодавчо регулювати життєдіяльність населення. Вводилося нове для цих країн німецьке законодавство, система управління, створювався специфічний апарат примусу та судова система. Іноді ці закони не відповідали усім вимогам тогочасного суспільства завойованих країн. Виникла потреба для створення нових правових норм. Тому місцева влада ініціювала власні законодавчі проекти. Один із таких проектів у галузі майбутнього судового цивільного процесу проаналізований у даній статті.

Проблема законодавчого врегулювання повсякденного життя місцевого соціуму знайшла певне відображення у сучасній історіографії. Окремі аспекти цивільного законодавства розглядали у своїх працях О. Гончаренко, В. Шайкан і М. Куницький. Окремих публікацій із приводу цивільно-процесуального права досі не було, це залишилося поза полем зору сучасних науковців. Підсумовуючи зазначене в документі, можна стверджувати, що документ розкриває основну частину цивільно-процесуальних правовідносин: ведення судового процесу, винесення рішень, стягування покарань, оскарження. Розгляд справи провадився усно та відкрито. Суб'єктами таких правочинів могли бути фізичні та юридичні особи. Рішення ухвалювалися більшістю голосів, видавалися у писаній формі та оголошувалися привселюдно. Окремо регламентувалася діяльність судового виконавця та процес стягнення. У даних правилах є певні неточності у формулювання та протиріччя деяких строків, пробіли, які вказані крапками. Нема жодних прикінцевих положень або будь-якого логічного завершення підзаконного акта. Але все ж таки основу цивільно-процесуального права даний документ регулює достатньо чітко. Характерною рисою даного документу є те, що у ньому немає жодних згадок про воєнний час, про зміну влади і взагалі специфіку тогочасного існування. Подібні документи порушують стереотипи про те, що окупаційний режим це лише вбивства, терор та економічне збагачення загарбника.

Ключові слова: процес, суд, документ, представник, справа, майно.

Attempts to create civil and procedural norms in Ukraine in the period of nazi occupation (autumn of 1941)

The Second World War has changed a lot in the lives of many countries and their population. While occupying certain territories the authorities of the Third Reich had to regulate legislatively the livelihoods of the people. In these countries new laws and control system were introduced, a special coercion apparatus and a judicial system were created. Sometimes these laws did not meet all the requirements of the conquered countries society. There was a need for creating new legal norms. Therefore, local authorities initiated their own legislative projects. One of such projects in the area of the future judicial civil process is analyzed in this article.

The problem of legislative regulation of everyday life of local society has been reflected in contemporary historiography. Some aspects of civil law were considered in the works of O. Honcharenko, V. Shaikan and M. Kunitzky. There is still a lack of publications on civil procedural law which modern scholars leave unattended.

Summing up the document mentioned, it can be stated that it reveals the main part of civil and procedural legal relations: court proceedings, legal judgements, penalties, appeals. The cases were heard orally and openly. Their subjects could be physical and legal persons. Decisions were taken by a majority of the votes, they were issued in a written form and announced publicly. The activities of the enforcement agent and the enforcement process were regulated separately. These rules contain certain inaccuracies in the formulation and contradiction of some terms, there are some empty spaces specified by dots. Sometimes they lack final clauses or logical conclusion of an article. But still the basis of civil and procedural law is regulated quite clearly by this document. Characteristic feature of this document is that it does not mention war time, the change of power and any specific peculiarities of that time. Similar documents break the stereotypes that the occupation regime is just murder, terror and economic enrichment of the invader.

Key words: proceedings, court, document, representative, case, property.

Друга світова війна внесла свої корективи у життя багатьох країн та їх населення. Велика кількість жертв, збитків, страждань і змін. Окуповуючи певні території влада Третього Райху мала якимось чином законодавчо регулювати життєдіяльність їх населення. Вводилося нове для цих країн німецьке законодавство, система управління, створювався специфічний апарат примусу та судова система. Але через швидкі темпи завоювання нова влада не встигала запроваджувати у повній мірі власні закони, у тому числі і в галузі судового процесу, який як відомо є найважливішим засобом врегулювання майнових і пов'язаних із ними спорів. Іноді ці закони не відповідали усім вимогам тогочасного суспільства завойованих країн. Виникла потреба для створення нових правових норм. Тому місцева влада ініціювала власні законодавчі проекти. Так, Київська міська управа у перші місяці окупації спробувала створити проекти, які були адаптовані під українське населення. Один із таких проектів у галузі майбутнього судового цивільного процесу проаналізований у даній статті.

Проблема законодавчого врегулювання повсякденного життя місцевого соціуму знайшла певне відображення у сучасній історіографії. Окремі аспекти цивільного законодавства розглядав у своїх працях О. Гончаренко [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7] такі як, інститут шлюбу, майнові правовідносини,

елементи права власності. Функціонування цивільних судів аналізували В. Шайкан [13; 14], Н. Колісник [9; 10] та М. Куницький [11; 12]. Але це були окремі елементи функціонування цивільного судочинства. Окремих публікацій із приводу цивільного-процесуального права досі не було, це залишилося поза полем зору сучасних науковців.

Розгляд цивільних справ виконувався лише судовими установами українською мовою за заявою зацікавленої сторони. Прокурор приймав участь у розгляді справи у таких випадках:

1. Коли цього потребувала охорона інтересів держави;
2. Коли справа могла закінчитись винесенням вироку з позбавленням волі підсудного;
3. У справі із фальсифікацією документів;
4. У разі розгляду справи виявлялись обставини, що є кримінально-караними;
5. У справах про стягнення збитків, нанесених урядовими особами.

Суд був зобов'язаний з'ясувати права та обов'язки сторін, які беруть участь у судовій справі, відповідно учасники процесу зобов'язані сумлінно користуватися наданими їм цивільно-процесуальними правами та обов'язками. Затягування процесу несло за собою покарання [8, арк. 1].

Якщо у справі брали участь недієздатні або обмежено дієздатні особи, то позови мали подавати та брати участь у подальшому судовому процесі їх законні представники. Представниками юридичних осіб є уповноважені статутом або іншим установчим документом органи, у даному випадку підтвердженням слугував витяг із протоколу засідання органу управління юридичної особи. Якщо права були передані душоприказнику за заповітом, то вона має повністю відповідати за власні дії відповідно закону та розпорядженням накладених на неї духівницею. Також представниками у суді могли бути адвокати або особи, що добровільно обрані діяти за своїх батьків, дітей, дружин, братів чи сестер. Права таким особам надавалися безпосередньо у суді усно, за нотаріально завіреною довіреністю або відповідними особами за місцем роботи чи служби. Якщо представництво у суді складало службові повноваження урядової особи, то довіреність не потрібна [8, арк. 2]. Представники мали право вчиняти усі юридичні дії цивільного процесу, окрім мирової та оскарження процесу. Представниками не могли бути неписьменні, неповнолітні (особи до 21 року), обмежено дієздатні особи, особи, що були позбавлені адвокатських прав. Якщо у справі було декілька осіб із однієї або іншої сторони, то кожна з осіб відповідала самостійно, окрім солідарних зобов'язань. До справи могли притягатись і зацікавлені треті особи на будь-яку сторону конфлікту. При чому суд міг винести рішення на користь або проти таких третіх осіб [8, арк. 13].

Загалом, позови мали подаватися до судової установи, яка територіально ближча до місця виникнення правопорушення. Обирати судову установу мав право позивач. Позови мали подаватись за місцем постійного проживання відповідача, якщо воно було невідоме, то за місцем знаходження його майна, або за місцем роботи. Позови на юридичну особу мали подаватись за місцем знаходження центрального органу або за місцем знаходження місцевого представництва. Позови внаслідок невиконання договірних зобов'язань мали подаватися за місцем виникнення даного юридичного факту [8, арк. 3]. За аналогією: будь які спори через майно мали розглядатись за місцем знаходження майна.

Судові витрати становили мито і видатки на провадження справи на плату свідкам та експертам, на їх переїзди та переїзди суду для місцевого огляду, видатки на юридичну допомогу. Розмір оплати експертам та свідкам визначався судом. Оплату вносила зацікавлена сторона, якщо ж експертизу або наявність свідків ініціював суд, то сплачували сторону порівну. Суд мав право звільнити від сплати судових витрат осіб, які не мали змоги їх оплатити. У разі розв'язання справи на користь сторони, що була звільнена від судових витрат, вона має сплатити судові витрати після задоволеного позову [8, арк. 5].

У деяких справах позивачем визначалася позовна ціна:

1. У позовах про гроші та майно – стягувана сума або вартість майна;
2. У позовах про строкові видачі та виплати – сукупність усієї заборгованості, але не більше десятирічного їх розміру (якщо виплата без строкова, то брався до уваги десятирічний обсяг);
3. Коли неможливо було визначити суму при подачі позову, вона визначалась судом [8, арк. 4].

У разі не появи у суді експерта чи свідка суд має право оштрафувати його у розмірі до 100 крб. у залежності від позовної ціни справи. Аналогічний штраф могли отримати особи, навіть, якщо вони не брали участь у судовому процесі, але не надали суду потрібні документи, а також учасники процесу або їх законні представники за недобросовісне проведення справи. У

кожній справі були встановлені процесуальні строки для виконання певних дій. На прохання зацікавленої сторони строки встановлені судом могли продовжуватися [8, арк. 6].

Суд розпочинав розглядати справу після отримання письмової заяви, яка мала містити:

1. Точні адреси відповідача і доповідача;
2. Стислий виклад обставин, що становлять обставини позову;
3. Вимогу позивача із зазначенням позовної ціни;
4. Перелік доданих до справи документів;
5. Підпис позивача;
6. Однією зі сторін була юридична установа, то усі документи мали подаватися з копіями [8, арк. 7].

Суддя міг ще до першого засідання задовольнити певні прохання сторін. Відповідач міг подати не пізніше першого судового засідання зустрічний позов. Прийняття надалі зустрічного позову – залежало від суду [8, арк. 8].

Позови забезпечувались арештом майна, належного відповідачеві та заборонаю провадити певні дії. У позовах складених на державні установи позов не забезпечувався. Судові ухвали про забезпечення позову або про відмову у ньому могли бути оскаржені [8, арк. 9].

Відповідача викликали до суду рекомендованим листом із зворотною розпискою на адресу, що її подала особа при складанні заяви чи до Сільської ради. Дозволялася також видача позивачу для передачі відповідачу. У цій повістці вказувалась адреса суду, справа, за якою викликають, та наслідки неявки. Відповідач мав отримати повістку не раніше, ніж за три дні до судового засідання [8, арк. 9]. Якщо відповідача не було вдома або його місцезнаходження невідоме, то повістку передавали членам родини, адміністрації будинку чи установи, де він живе чи працює. Навіть, якщо відповідач відмовляється забирати повістку – посильний відмічає на розписці, що її одержано.

Розгляд справи провадився усно та відкрито, за винятком справ, які стосувалися суто особистих справ сторін, у такому випадку, засідання могло проводитися за закритими дверима. Але судові рішення завжди оголошувалося привселюдно. На кожному судовому засіданні складався протокол за підписом судді та секретаря. Головуючий суддя мав прав накладати штраф до 50 крб. за непокору Суду. Судове засідання могло відбутися за відсутністю однієї зі сторін, якщо ж були відсутні обидві сторони, то суддя мав прийняти рішення, відповідно до обставин справи, проводити засідання чи припинити провадження. Якщо у такому разі сторони не клопотатимуть упродовж місяця про відновлення провадження, то справа заривається, але з можливістю поновлення впродовж терміну позовної давності [8, арк. 10].

Суд був зобов'язаний зупинити судочинство у разі:

1. Смерті однієї зі сторін;
2. Потребою встановити опіку над однією зі сторін;
3. Припинення існування юридичної особи;
4. Призову однієї зі сторін до лав армії [8, арк. 11].

За докази у цивільних справах брали до уваги показання свідків, огляд на місці, експертиза та писані докази.

При допиті свідків їх інформували про відповідальність за неправдиві свідчення. Кожного свідка допитували окремо, при чому той, хто свідчення не давав – не мав права брати участь у судовому засіданні. У разі зацікавленості свідка у вирішенні справи або наявності особистих відносин між свідком і однією зі сторін, суд мав право не приймати його свідчення до уваги.

Писані докази сторони мали подавати самостійно або мали право їх вимагати від іншої сторони чи третьої особи. Суд мав право вимагати від фізичних і юридичних осіб надсилання необхідних документів або їх огляду на місці [8, арк. 12]. Одна сторона могла виразити підозру з доказами іншій стороні у фальсифікації документів та, у свою чергу, могла або відмовитися від його використання, або залишити у справі, як доказ. Суд у такому випадку мав перевірити правдивість даних свідчень. У разі виявлення факту фальсифікації документи вилучались із справи та відкривалася кримінальна справа [8, арк. 13].

Рішення ухвалювалося більшістю голосів, видавалося у писаній формі та оголошувалося привселюдно. У складних справах суд міг відкласти оголошення рішення на три доби. У прийнятті рішень було неможливе відходження за межі вимог позивача. У вирокі визначалися терміни впровадження відшкодування. Рішення набирало чинності з моменту закінчення строку для оскарження [8, арк. 14]. На виконання рішення надавався виконавчий лист, його мало

виконано впродовж одного року. Кількість листів могла залежати від кількості об'єктів майна для передачі та кількості суб'єктів правочину.

Суд мав право надати дозвіл на попереднє виконання рішення, якщо його відкладення могло нанести шкоду, стати неможливим чи складним (відшкодування каліцтва чи смерть, виплата аліментів). Попереднє виконання не допускалося, коли відповідачем виступала державна установа або підприємство у справах з населенням [8, арк. 15].

У незадоволеної сторони судового процесу була можливість оскаржити кожну із ухвал суду, що не перевищувала 100 крб., упродовж двох тижнів у вищій інстанції. Справа розглядалася не у залежності від того чи прибули сторони. Вища інстанція мала право затвердити рішення нижчої інстанції, скасувати рішення та повернути справу на повторний розгляд, винести власне рішення. Підставою для скасування рішення було порушення чи неправильне застосування тимчасових цивільно-процесуальних правил або очевидна суперечність між рішенням і фактичними обставинами справи. Органи прокуратури мали право оскаржувати будь-яке рішення суду [8, арк. 16].

Виконання вироків суду покладалося на судових виконавців. Виконавець надсилав боржникові повістку про добровільне виконання рішення суду впродовж 5 днів, після цього терміну рішення виконується примусово. Виконання ухвали могло відкладатись лише внаслідок смерті боржника або встановлення над ним опіки [8, арк. 17].

Стягнення майна провадиться через арешт майна боржника, вчинення опису, опечатання і продаж. При арешті майна мав бути присутній його власник, у іншому випадку адміністрація будинку чи сільської ради. Судовий виконавець після опису проводив оцінку арештованих речей за середніми ринковими цінами. Після цих процедур майно віддавалось на охорону боржникові без права розпорядження до моменту продажу. Не можна було піддавати арешту одяг, взуття, постільну білизну, ліжка, їжу, потрібну не більше як на місяць, потрібний посуд і паливо [8, арк. 18]. Аналогічну процедуру проводили і для державних юридичних осіб.

Продаж описаного майна відбувався на прилюдних торгах за місцем його розташування. Між арештом і продажем майна мало пройти від 7 днів до 1 місяця. Про аукціон вивішувалось оголошення у місті та у канцелярії виконавця. Майно отримував той, хто зміг запропонувати найвищу ціну [8, арк. 19]. Якщо торги не відбулися через неявку покупців або якщо жоден не запропонував належну суму, то призначались наступні торги не раніш як через 7 днів. На другі торги майно може бути продано нижче оціночної вартості. Якщо майно не було продане, воно звільнялось від арешту.

Якщо майно чи гроші, що підлягали стягненню знаходились у розпорядженні третьої особи, то їй надсиляли повідомлення про те, даний об'єкт правочину має передаватися судовому виконавцю. У відповідь упродовж п'ятиденного терміну третя особа була зобов'язана повідомити судового виконавця про стан майна і кількість грошей боржника, що перебували у її розпорядженні [8, арк. 20]. Дане майно підлягало подальшому опису, у разі запобігання цьому третя особа могла бути оштрафована на суму до 500 крб. вклати, що були зроблені до відповідних установ також могли бути описані та арештовані за спеціальною постановою судових та судово-слідчих органів. За аналогічною вказівкою судового виконавця заборговану суму могли стягувати із заробітної плати винного. Дані стягнення не могли перевищувати 25 % виплат [8, арк. 21].

Якщо стягнута сума грошей не була достатня для повного задоволення вимог усіх, на чию користь було винесено рішення, то кошти розподілялися пропорційно претензії кожного. Але якщо претензія ґрунтувалася на заставі майна, то вона задовольняється повністю з продажу цього майна.

Боржник мав право впродовж семи днів подати скаргу на неправомірні дії судового виконавця, подача скарги виконавчих дій не зупиняла [8, арк. 22].

Існувала окрема група справ про встановлення фактів, від яких залежало виникнення публічних прав особи:

1. Встановлення прізвища, ім'я або по-батькові, часу народження та родинних зв'язків особи для отримання нею особової посвідки;
2. По встановленню факту народження, одруження, смерті або інших фактів, які реєструвались у книгах запису актів громадянського стану, їх коригування або скарги по відмові у реєстрації вищезазначених подій;
3. Оголошення особи безвісти відсутньою;

4. Встановлення наявності або відсутності перешкод для шлюбу;
5. Встановлення факту перебування на військовій службі та отримання інвалідності внаслідок неї;
6. Встановлення факту одержання освіти;
7. Встановлення трудового стажу робітників та службовців [8, арк. 23].

На сторону відповідачів, у даному випадку, відбувалось виїзне засідання та викликалися представники відповідних установ (РАЦС, заклад освіти, підприємство і т.д.).

Також цивільні судові установи розглядали справи щодо відновлення прав на втрачені документи. У заяві вказувалась ім'я (назву установи) того, хто втратив документ і назву документа, також додавали копію втраченого паперу [8, арк. 24]. Окрім цього мало бути видане оголошення в офіційному органі преси, у якому вказувалося: ПІБ заявника, назву та відмінні риси документа, термін, упродовж якого потрібно подати цей документ до суду. Внаслідок цих дій або втрачений документ повертали або відновлювали рішенням суду [8, арк. 25].

Отож, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що документ розкриває основну частину цивільно-процесуальних правовідносин: ведення судового процесу, винесення рішень, стягування покарань, оскарження. Розгляд справи провадився усно та відкрито, Суб'єктами таких правочинів могли бути фізичні та юридичні особи. Брати участь у судових засіданнях могли, як власне зацікавлені особи, так і через своїх представників. Позови мали подаватися до судової установи, яка територіально ближча до місця виникнення правопорушення. Судові витрати становили мито і видатки на провадження справи на плату свідкам і експертам, на їх переїзди та переїзди суду для місцевого огляду, видатки на юридичну допомогу, їх сплачувала зацікавлена сторона або обидва учасники процесу. За докази у цивільних справах брали до уваги показання свідків, огляд на місці, експертиза та писані докази. При чому докази мали надавати самі зацікавлені сторони за власний кошт. Рішення ухвалювалися більшістю голосів, видається у писаній формі та оголошувалося привселюдно. Окремо регламентувалася діяльність судового виконавця та процес стягнення. У даних правилах є певні неточності у формулювання та протиріччя деяких строків, пробіли, які вказані крапками. Нема жодних прикінцевих положень або будь-якого логічного завершення підзаконного акта. Але все ж таки основу цивільно-процесуального права даний документ регулює достатньо чітко. Характерною рисою даного документу є те, що у ньому нема жодних згадок про воєнний час, про зміну влади і взагалі специфіку тогочасного існування. Подібні документи порушують стереотипи про те, що окупаційний режим це лише вбивства, терор і економічне збагачення загарбника.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко О. Інститут власності у цивільному праві періоду гітлерівської окупації України (1941 – 1944 рр.) // Часопис української історії / За ред. доктора історичних наук, професора А. П. Коцура. Київ, 2011. Вип. 21. С. 131 – 133.
2. Гончаренко О. Інститут правових радників у системі судочинства Рейхскомісаріату «Україна» (1941 – 1944 рр.) // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки: Зб. наукових праць. Вип. 6: Ювілейний випуск до 175-річчя Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ, 2010. С. 120 – 125.
3. Гончаренко О. Інститут шлюбу в системі сімейного законодавства окупаційної адміністрації Рейхскомісаріату «Україна»: аналіз нормативно-правової бази (1941 – 1944 рр.) // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. Вип. 22. Переяслав-Хмельницький, 2009. С. 181 – 187.
4. Гончаренко О. Майнові правовідносини місцевого населення Райхскомісаріату «Україна»: проблеми визначення цивільного статусу та аналіз нормативного забезпечення // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. Вип. 1. С. 141 – 146.
5. Гончаренко О. Повсякденне життя місцевого населення Райхскомісаріату «Україна» у контексті функціонування окупаційної системи цивільних судів (1941 – 1944 рр.) // «Історія повсякденності: теорія та практика»: матеріали Всеукр. наук. конф., [м. Переяслав-Хмельницький], 5-6 жовт. 2012 р. / [упоряд.: О. М. Лукашевич, Т. Ю. Нагайко, В. В. Коцур]. Переяслав-Хмельницький, 2012. С. 99 – 105.

6. Гончаренко О. Судова та управлінсько-розпорядча практика установ окупаційної адміністрації Рейхскомісаріату «Україна» у сфері припинення сімейних правовідносин (1941-1944 рр.) // Часопис української історії / За ред. доктора історичних наук, професора А. П. Коцура. Київ, 2009. Вип. 16. С. 59 – 64.
7. Гончаренко О. Українські мирові суди в системі органів правосуддя гітлерівського окупаційного апарату влади Райхскомісаріату «Україна»: організаційна структура, службова компетенція та основний зміст діяльності (1941 – 1944 рр.) // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. Вип. 202. Ч. II. Черкаси, 2011. С. 36 – 41 .
8. Київський обласний державний архів. Ф. 2412 (0085). Оп. 2. Од. зб. 47. Проекты временных уголовных, уголовно-процессуальных и других юридических правил г. Киева. 31 мая 1942. 117 арк.
9. Колісник Н. І. Проблеми нормативно-правового забезпечення роботи місцевих судових установ на теренах Райхскомісаріату Україна (1941–1944 рр.) // Гілея: науковий вісник, 2014. 91. С. 93 – 97.
10. Колісник Н. Особливості здійснення цивільного судочинства на теренах Райхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.) // Переяславський літопис. Вип. 6, 2014. С. 57 – 63.
11. Куницький М. Судові засоби захисту прав та інтересів місцевого населення Райхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.) // Мандрівець. Тернопіль, 2013. № 6 (108). С. 36 – 40.
12. Куницький М. П. Функціонування установ шліфенів та шефенів на теренах Райхскомісаріату «Україна»: аналіз судової практики (1941–1944 рр.) // Часопис української історії / За ред. доктора історичних наук, професора А. П. Коцура. Київ, 2014. Вип. 29. С. 29 – 34.
13. Шайкан В. Німецька система судочинства та діяльність українських правових відділів у роки тимчасової гітлерівської окупації України // Безсмертя подвигу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 22 квітня 2005 р. / Київський національний університет внутрішніх справ. Київ: ВПЦ МВС України, 2006. С. 111 – 121.
14. Шайкан В. Стан системи судочинства на території Рейхскомісаріату «Україна» та військової зони в роки гітлерівської окупації // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей / НАН України. Ін-т історії України. Київ, 2007. Вип. 11. С. 205 – 210.

REFERECES

1. Honcharenko, O. (2011). Instytut vlasnosti u tsyvilnomu pravi periodu hitlerivskoi okupatsii Ukrainy (1941–1944 rr.) [Institute of property in civil law of the period of Nazi occupation of Ukraine (1941 – 1944)]. A.P. Kotsur (Eds.). *Chasopys ukrainskoi istorii – A journal of Ukrainian history*. 21. 131 – 133. [in Ukrainian].
2. Honcharenko, O. (2010). Institute of Legal Advisers in the System of Proceedings of the Reichskommissariat «Ukraine» (1941 – 1944 rr.) [Instytut pravovykh radnykiv u systemi sudochynstva Reikhskomisariatu «Ukraina» (1941 – 1944 rr.)] *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Zb. naukovykh prats. – Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov Coll. scientific works*. 6. 120 – 125 [in Ukrainian].
3. Honcharenko, O. (2009). Institute of Marriage in the Family Law System of the Occupational Administration of the Reichskommissariat «Ukraine»: An Analysis of the Regulatory Framework (1941 – 1944). [Instytut shliubu v systemi simeinoho zakonodavstva okupatsiinoi administratsii Reikhskomisariatu «Ukraina»: analiz normatyvno-pravovoi bazy (1941 – 1944 rr.)]. *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii: Zbirnyk naukovykh statei – Scientific Notes on Ukrainian History: Collection of Scientific Articles*. 22. 181 – 187 [in Ukrainian].
4. Honcharenko, O. (2011). Mainovi pravovidnosyny mistsevoho naseleння Raikhskomisariatu «Ukraina»: problemy vyznachennia tsyvilnoho statusu ta analiz normatyvnoho zabezpechennia [Property Relations of the Local Population of the Reichskommissariat «Ukraine»: Problems of Determining Civil Status and Analysis of Regulatory Support]. I.S. Zuliak (Eds.). *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istoriiia – Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series: History*. 1. 141 – 146 [in Ukrainian].
5. Honcharenko, O. (2012). Povsiakdenne zhyttia mistsevoho naseleння Raikhskomisariatu «Ukraina» u konteksti funktsionuvannia okupatsiinoi systemy tsyvilnykh sudiv (1941 – 1944 rr.)

- [Everyday life of the local population of the Reichskommissariat «Ukraine» in the context of the functioning of the occupational system of civil courts (1941 – 1944 rr.)]. *Istoriia povsiakdennosti: teoriia ta praktyka – The History of Everyday Life: Theory and Practice: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference.* (pp. 99 – 105). Pereiaslav-Khmelnitskyi [in Ukrainian].
6. Honcharenko, O. (2009). Sudova ta upravlinsko-rozporiadcha praktyka ustanov okupatsiinoi administratsii Reikhskomisariatu «Ukraina» u sferi prypynennia simeinykh pravovidnosyn (1941 – 1944 rr.) [Judiciary and administrative practice of institutions of the occupation administration of the Reichskommissariat «Ukraine» in the sphere of the termination of family ties (1941-1944 rr.)]. *Chasopys ukrainskoi istorii – A journal of Ukrainian history.* 16. 59 – 64 [in Ukrainian].
 7. Honcharenko, O. (2011). Ukrainski myrovi sudy v systemi orhaniv pravosuddia hitlerivskoho okupatsiinoho aparatu vlady Raikhskomisariatu «Ukraina»: orhanizatsiina struktura, sluzhbova kompetentsiia ta osnovnyi zmist diialnosti (1941 – 1944 rr.) [Ukrainian peace courts in the system of justice bodies of the Nazi occupation apparatus of power of the Reichskommissariat «Ukraine»: organizational structure, service competence and main content of activity (1941 – 1944 rr.)]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Istorychni nauky – Bulletin of Cherkasy University. Series: Historical Sciences.* 202. (Vols. II). 36 – 41 [in Ukrainian].
 8. Proyehty vremennykh ugolovnykh. ugolovno-protsessualnykh i drugikh yuridicheskikh pravil g. Kiyeva [Projects of temporary criminal, criminal procedure and other legal rules of Kiev]. KODA (Kyivskiy oblasnyi derzhavnyi arkhiv.) F. 2412 (0085). Op. 2. Spr. 47. 31 may 1942. 117 [in Russian].
 9. Kolisnyk, N. (2014). Problemy normatyvno–pravovoho zabezpechennia roboty mistsevykh sudovykh ustanov na terenakh Raikhskomisariatu Ukraina (1941 – 1944 rr.) [Problems of normative and legal maintenance of the work of local judicial institutions in the areas of the Reichskommissariat Ukraine (1941 – 1944)]. *Hileia: naukovyi visnyk – Gilea: scientific bulletin.* 91. 93 – 97 [in Ukrainian].
 10. Kolisnik, N. (2014). Osoblyvosti zdiisnennia tsyvilnoho sudochynstva na terenakh Raikhskomisariatu «Ukraina» (1941 – 1944 rr.) [Features of the implementation of civil justice on the territory of the Reichskommissariat «Ukraine» (1941 – 1944)]. *Pereiaslavsky Chronicle – Pereiaslavskiy litopys.* 6. 57 – 63 [in Ukrainian].
 11. Kuniyskyi, M. (2013). Sudovi zasoby zakhystu prav ta interesiv mistsevoho naselennia Raikhskomisariatu «Ukraina» (1941 – 1944 rr.) [The judicial remedies for the protection of the rights and interests of the local population of the Reichskommissariat «Ukraine» (1941 – 1944)]. *The Traveler – Mandrivets.* 6 (108). 36 – 40 [in Ukrainian].
 12. Kuniyskyi, M. (2014). Funktsionuvannia ustanov shlifenyv ta shefeniv na terenakh Raikhskomisariatu «Ukraina»: analiz sudovoi praktyky (1941 – 1944 rr.) [Operation of sifters and patrons in the regions of the Reichskommissariat «Ukraine»: analysis of judicial practice (1941–1944 rr.)]. *Chasopys ukrainskoi istorii – A journal of Ukrainian history.* 29. 29 – 34 [in Ukrainian].
 13. Shaikan, V. (2006). Nimetska systema sudochynstva ta diialnist ukrainskykh pravovykh viddiliv u roky tymchasovoi hitlerivskoi okupatsii Ukrainy [The German system of legal proceedings and the activities of Ukrainian legal departments in the years of the temporary Nazi occupation of Ukraine]. *Bezsmertia podvyhu – Immortality of the feat: Proceedings of the International scientific and practical conference.* (pp. 111 – 121). Kyiv: VPTs MVS Ukrainy [in Ukrainian].
 14. Shaikan, V. (2007). Stan systemy sudochynstva na terytorii Reikhskomisariatu «Ukraina» ta viiskovoi zony v roky hitlerivskoi okupatsii [State of the system of justice in the territory of the Reichskommissariat «Ukraine» and the military zone during the Nazi occupation]. *Storinky voiennoi istorii Ukrainy: Zb. nauk. Statei – Pages of Military History of Ukraine: Collection of Sciences. articles.* 11. 205 – 210 [in Ukrainian].

Одержано 12.10.2018.